

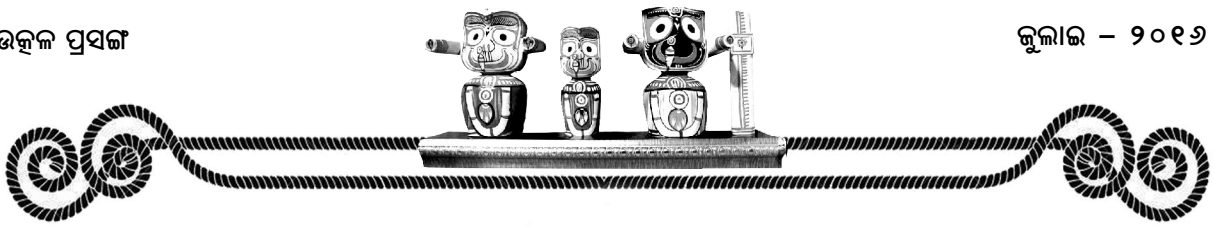
ମାଣତ୍ରୀ କଟକେ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ

ଡକ୍ଟର ଜନ୍ମେଜୟ ଚୌଧୁରୀ

ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ଦୁଷ୍ଟ ବିନାଶ ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି ତାଙ୍କର ଲୀଳା ସଂପାଦନ କରିଥାନ୍ତି । ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ଦଶ ଅବତାର ନେଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଲୀଳା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଅବତାର ସୃଷ୍ଟିକାରୀ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଅବତାରୀ ହୋଇ ଲୀଳା କରିଛନ୍ତି । ଭଗବାନ ଅବତାରରେ ଦୁଷ୍ଟ ବିନାଶ କରିଥିବା ବେଳେ ଅବତାରୀରେ ଦୁଷ୍ଟର ଭୟରେ ଗୋପନରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇଥିଲେ । ଅବତାରୀ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଗୋପନରେ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନକୁ ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର କୁହାଯାଏ । ଏହିପରି ଥରେ ନୁହେଁ କି ଦୁଇଥର ନୁହେଁ, ଦିନ ନୁହେଁ କି ଦୁଇ ଦିନ ନୁହେଁ, ବର୍ଷ ବର୍ଷ ପାଇଁ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ହୋଇ ରହିଥିଲେ । କାରଣ ଅବତାରୀ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ହେଉଛନ୍ତି ରହସ୍ୟମୟ ଓ ବିଚିତ୍ରମୟ ଠାକୁର । ତାଙ୍କର ଏହି ଲୀଳା ପଛରେ କ'ଣ ବିଚିତ୍ର ଓ କ'ଣ ରହସ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ତାଙ୍କୁ ହିଁ ଗୋଟର । ତାଙ୍କର ଏହି ଗୁପ୍ତ ଲୀଳା ମଧ୍ୟରୁ ଗତ ମାଣତ୍ରୀରେ ମଧ୍ୟ ଲୀଳା ହୋଇଥିଲା । ମହାପ୍ରଭୁ ଏଠାରେ ଗୋପନରେ ଲୀଳା କରିଥିବାରୁ ଏହା ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଲୀଳାକ୍ଷେତ୍ର ଅଟେ ।

ଖୋର୍ଦ୍ଧା ସହରଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୬ ମାଇଲ ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ମାଣତ୍ରୀର ମାଣିତ୍ରୀଗଡ଼ ଅବସ୍ଥିତ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଇତିହାସରେ ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼ର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ରହିଛି, ଯେହେତୁ କେବଳ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜବଂଶର ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୁ ଜଗତରେ ପରମ ଆରାଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଗଣ ଦେବତା ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭୁ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ନିରାପତ୍ତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ଆପତ୍ତକାଳୀନ ନିରାପଦ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳର ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ଏହି ଗଡ଼ ସହାୟକ ହୋଇଛି । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୋଇ ରାଜବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗଜପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ

ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ରାଜ୍ୟର ମୂଳ ୭୧ଟି ଗଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼ର ସ୍ଥାନ ନଥିଲେ ହେଁ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଜିଲ୍ଲାର ବେଗୁନିଆ ତହସିଲ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଗଡ଼ମାଣତ୍ରୀ ଗ୍ରାମ ଥିଲା ଗଜପତି ମହାରାଜାମାନଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ଏକ ଐତିହ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଗଡ଼ । ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଭୋଇ ରାଜବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ଗଜପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଖୁରୁଧା ସିଂହାସନ ଖ୍ରୀ ୧୬୦୭ରେ ଆରୋହଣ କରିଥିଲେ । ଭୋଇ ରାଜବଂଶର ୨ୟ ରାଜା ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ୧୬୧୭ ଖ୍ରୀ.ରେ ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼ ତାଙ୍କ ପରିବାର ପାଇଁ ଏକ ଆପତ୍ତକାଳୀନ ରହଣି ସ୍ଥାନ ରୂପେ ନିର୍ମିତ ହେଉଥିଲା । ମକରମ ଖାଁ ପରାଭୂତ ହେବାଯାଏ ସେ ଏହିଠାରେ ଏକ ବର୍ଷ କାଳ ସପରିବାର ଅବସ୍ଥାନ କରିଥିଲେ । ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ବହୁବାର ଏହି ଗଡ଼ରେ ରହି ଶାସନ ପରିଚାଳନା କରୁଥିବା ଏବଂ ମୋଗଲମାନଙ୍କ ଆକ୍ରମଣକୁ ପ୍ରତିହିତ କରିବା ପାଇଁ ମନ୍ତ୍ରଣା କରୁଥିବାର ଇତିହାସରୁ ଉପଲବ୍ଧ ହୁଏ । ଏପରିକି ଏହି ଗଡ଼ରେ ରହିଥିବାବେଳେ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜାମାନଙ୍କ ସମେତ ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରୀର ରାଜାଙ୍କୁ ନେଇ ମଧ୍ୟ ମେଳି ବାନ୍ଧିବାରେ ସଫଳ ହୋଇଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ୧୬୨୨ ଖ୍ରୀ.ରେ ମୀର୍ଜା ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ କଟକର ସୁବାଦାର ହୋଇ ଆସିବା ପରେ ପରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ଆକ୍ରମଣ କରିବାରୁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ପୂର୍ବପରି ସପରିବାର ଯାଇ ମାଣତ୍ରୀ ଗଡ଼ରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ ଏବଂ ସେ ସେହିଠାରେ ହିଁ ଶେଷ ନିଃଶ୍ୱାସ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ରାଜଗୁରୁ ବଳଭଦ୍ର ମହାପାତ୍ର ରାଜାଙ୍କ ସାକ୍ଷାତ ପାଇଁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ମାଣତ୍ରୀ ଗଡ଼କୁ ଯାଇଥିବା ବାଟରେ ମୋଗଲ ଆତତାୟୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ହୋଇଥିଲେ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ

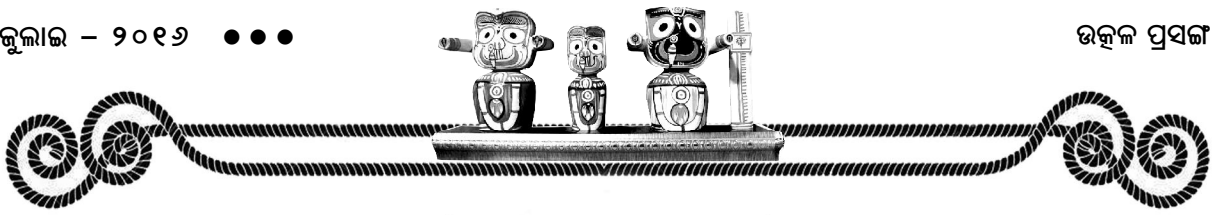

ଅନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପୁଅ ଗଜପତି ନରସିଂହ ଦେବ (୧୬୨୨-୧୬୪୭) ଖୋର୍ଦ୍ଧାର ରାଜା ହେଲେ । ଗଜପତି ନରସିଂହ ଦେବ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ହୋଇ ବିଧର୍ମୀଙ୍କ ଆକ୍ରମଣକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଗଡ଼କୁ ମୁଖ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ସପରିବାର ଏହି ଗଡ଼ରେ ମଧ୍ୟ ରହୁଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ନରସିଂହ ଦେବଙ୍କ ନିକଟକୁ ଏକ ଆଦେଶନାମା ଲେଖି ଜଣାଇଲେ ଯେ, ଯେହେତୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅଧୀନସ୍ଥ ଏକ ବିରଳ ରାଜ୍ୟ, ତେଣୁ ସେ (ନରସିଂହ ଦେବ) ମୋଗଲ ସୁବାଦାରଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର ପୂର୍ବକ ନିଜ ପରିବାର ବର୍ଗଙ୍କୁ ଖୋର୍ଦ୍ଧା ପରିବର୍ତ୍ତେ କଟକରେ ଆଣି ରଖନ୍ତୁ । ନରସିଂହ ଦେବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାହସୀ ବୀର ଥିଲେ । ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍‌ଙ୍କର ଏପରି ହାନ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ନିଜ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ସହ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବ୍ରହ୍ମତ୍ରୟଙ୍କୁ ଅଗମ୍ୟ ଅରଣ୍ୟବେଷିତ ମାଣତ୍ରୀ ଦୁର୍ଗକୁ ପଠାଇ ଦେଇ ବୀର ଦର୍ପରେ ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ଆକ୍ରମଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ । ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ପରାଜିତ ହୋଇ ପଳାଇଥିଲେ ।

ଭୋଇ ରାଜବଂଶର ୯ମ ରାଜା ଦ୍ୱିତୀୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୧୬୨୭-୩୬)ଙ୍କର କଳାବତୀ ଓ ଲଳିତା ନାମରେ ଦୁଇ ରାଣୀ ଥିଲେ । ପରେ ପୁଣି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଅବସ୍ଥାଚକ୍ରରେ ପଡି ମୁର୍ଦ୍ଧିତ କୁଲିଖାଁଙ୍କ କନ୍ୟା ସୌରିନ୍ଦ୍ରାଙ୍କ ପାଣି ଗ୍ରହଣ କରି ଥିଲେ ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ସେ ମୌଳିକ ଧର୍ମବାଦୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମାଲୋଚିତ ଓ ପରିତ୍ୟକ୍ତ ହେବା ଫଳରେ ନିଜର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରି ନ ପାରି ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ସିଂହଦ୍ୱାର ପ୍ରବେଶ ପଥର ଉତ୍ତର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ପତିତପାବନ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ କରାଇ ନିଜର ଜଗନ୍ନାଥ ଦର୍ଶନର ତୃଷା ମେଣ୍ଟାଇ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପାଇରାଣୀ କଳାବତୀ (ଚିତ୍ରକଳା) ସେହି ସମୟରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଏବଂ ଯବନୀ ସପତ୍ନୀଙ୍କଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ତିନି ପୁତ୍ରଙ୍କ ସହ ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ଛାଡି ଯାଇ ମାଣତ୍ରୀ ଗଡ଼ରେ ଶେଷ ଜୀବନ ବିତାଇଥିଲେ । ସୁତରାଂ ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼ ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ରାଜବଂଶ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଖୋର୍ଦ୍ଧାଗଡ଼ ରାଜବାଟୀର ଏକ ବିକଳ ରାଜବାଟୀ ଭାବେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିଲା ।

ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ଆତ୍ମଜୀବନୀରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ୧୬୨୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମୀର୍ଜା ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ । ଆକ୍ରମଣ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ସେବକମାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ବାଣପୁରର ମାଳ ଅଞ୍ଚଳର ଶେଷ ସୀମା ଘୋର ଜଙ୍ଗଲମୟ ପରିବେଶ ଅନ୍ଧାରୀ ମହିମା ନାମକ ଏକ ଗୁପ୍ତ ଗଡ଼କୁ ନେଇଯାଇଥିଲେ । ସେତିକିବେଳେ ବୈଷ୍ଣବ ଦୀକ୍ଷାରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୋଇଥିବା କବି ଭକ୍ତ ସାଲବେଗଙ୍କ ହୃଦୟ କାନ୍ଦି ଉଠିଥିଲା । ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ବାଣପୁର ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆକ୍ରମଣ କରି ଅଧିକାର କରିଥିଲା । ବାଣପୁର ସୀମାରେ ଥିବା ଅନ୍ଧାରୀ ମହିମାଠାରେ ସେତେବେଳେ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ସେବକମାନେ ଲୋକଲୋଚନର ଆଦୁଆଳରେ ସେବା ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ବାଣପୁର ଅଧିକାର ସମ୍ବାଦ ପାଇବା ପରେ ଦଇତାପତିମାନେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିଗ୍ରହ ସେଠାରୁ ଆଣିବାକୁ ଉଚିତ୍ ନ ଭାବି ସମୟର ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ମହାପ୍ରଭୁମାନଙ୍କର ବ୍ରହ୍ମକୁ ଲୁଗାରେ ଗୁଡାଇ ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼କୁ ନେଇ ଆସିବା କଥା ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ । ଶାହାଜାହାନ ଓଡିଶା ବାଟ ଦେଇ ଅଯୋଧ୍ୟା ବିଜୟ କରିବାକୁ ଯିବାବେଳେ ମୀର୍ଜା ଅହମ୍ମଦ ବେଗ୍ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ବଙ୍ଗଳା ପ୍ରଦେଶକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଗଜପତି ଓ ସେବକମାନେ ରାତାରାତି ବ୍ରହ୍ମକୁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଆଣି ସଙ୍କୁଚିତ ଭୋଗ କରିଥିବା କଥା ମାଦଳାପାଞ୍ଜିରୁ ଜଣାଯାଏ । ସେହି ସମୟରେ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ଶୀତଳମଣୋହି ହେଉଥିଲା ।

ଏହି ଗଡ଼ଟି ମାଣତ୍ରୀ, କପିଳେଶ୍ୱର ତଳଗଡ଼, ରାମଚନ୍ଦ୍ରପୁର ଓ ବାଲିବେରେଣୀକୁ ନେଇ ସମୃଦ୍ଧ । ସେତେବେଳେ ଏହି ଗଡ଼ରେ ୨୨ଟି ପୋଖରୀ ଓ ୨୩ଟି ଦଣ୍ଡା ରହିଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ୧୧ଟି ପୋଖରୀ ଅଛି । ତତ୍ତ୍ୱଧରେ ଗଜପତିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ‘ବଡ଼ ପୋଖରୀ’ ପୁଷ୍କରିଣୀଟି ଶ୍ରୀ କପିଳେଶ୍ୱର ଶିବ ମନ୍ଦିର ସାମନାକୁ ରହିଅଛି । ପରିବାରର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ‘ଲମ୍ବୀ ପୋଖରୀ’ ଅପାଂଭେୟ ହୋଇ ପଡିରହିଛି । ତଳଗଡ଼ରେ ଗଜପତିଙ୍କର ଥିଲା କଚେରି ଗୃହ, ଫାଣ୍ଡି ଓ ଫାଣ୍ଡି କୁଅ । ଫାଣ୍ଡି କୁଅଟିର ଅବସ୍ଥିତି ଥିବାବେଳେ କଚେରି ଓ ଫାଣ୍ଡିର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ରହିଅଛି । ଫାଣ୍ଡି କୁଅର ପୂର୍ବ ଦିଗକୁ ରହିଛି ବଡ଼ଦାଣ୍ଡ ।

ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବ୍ରହ୍ମ ସେତେବେଳେ ଫାଣ୍ଟି କୁଅର ପଶ୍ଚିମକୁ ଏକ ଚାଳ ଘର ଥିଲେ । ଏହି ଘରର ମୁଖଶାଳା ଓ ଜଗମୋହନ ଚାଳ ଛପର ଆଗୁ ଘର । ସେହିଠାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତ୍ରିବିଗ୍ରହ ସ୍ଥାନରୁ ରୂପେ ତିନି ବିଗ୍ରହ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ଶ୍ରୀସୁବର୍ଣ୍ଣନ ନାହାନ୍ତି । ଛଅ ଫୁଟ ଲମ୍ବାର ପ୍ରସ୍ତର ସିଂହାସନ ଚାରିକାନ୍ଥକୁ ୨ ଫୁଟ ଛାଡି ରହିଅଛି । ଏହି ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ତୃତୀୟା ଦେବ ମନ୍ଦିର ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚିତ ।

ରଥ ଓ ମହାପାତ୍ର ସାଂଗିଆଧାରୀ ୬ ଜଣ ସେବକ ଏଠାରେ ସେବା କରୁଛନ୍ତି । ତିନିବାଟି ଦଶମାଣ ଜମି ସେବାପୂଜା ନିମିତ୍ତ ଗଜପତି ମହାରାଜା ଖଞ୍ଜିଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ କାଗଜାତ୍ ଦେଖିବା ପରେ ଜଣାଗଲା ଯେ ଜମିଗୁଡ଼ିକ ତୃତୀୟା ଦେବ ଓ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ଉଭୟଙ୍କ ନାମରେ ରହିଅଛି । ଫାଣ୍ଟି କୁଅର ପୂର୍ବଦିଗକୁ ଥିବା ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ରହିଅଛି । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରର ଭଗ୍ନ ପ୍ରାଚୀର ଓ କେତେକ ପଥର ଖୁଣ୍ଟି ମଧ୍ୟ ଏବେ ରହିଛି । ଗୁଣ୍ଡିଚା ଘରଟି ୬ ବଖରା ବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାର ଜଣାଯାଉଛି । ଏଠାରେ ଥିବା କପିଳେଶ୍ୱର ଶିବ ମନ୍ଦିରଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ସମୟର ବୋଲି ଜଣାଯାଏ । କଥିତ ଅଛି ପୂର୍ବେ ଏହି ସ୍ଥାନ ମାଉସୀ ମା' ମନ୍ଦିର ନାମରେ ପରିଚିତ ଥିଲା । ଏଠାରେ ହରିହର ଭେଟ ପରମ୍ପରା ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ମାଣତ୍ରୀ, ଯାହାକି ଉପରଗଡ଼ ଭାବରେ ପରିଚିତ । ଏଠାରେ ଦଳବେହେରାଙ୍କ ଘର ରହିଅଛି । ମାଣତ୍ରୀଗଡ଼ର ଦଳବେହେରା ବଂଶର ଇତିହାସ ଯେଭଳି କୌତୁହଳପ୍ରଦ ସେହିଭଳି ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଅଦ୍ୟାବଧି ଗହୀରରେ ଥିବା ଏକ ବନ୍ଧକୁ ପଠାଣ ବନ୍ଧ ଏବଂ ଦଳବେହେରା ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା କୁଅକୁ ପଠାଣ କୁଅ କୁହାଯାଉଛି । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ କାଞ୍ଚି ଅଭିଯାନ ସମୟରେ ଗଡ଼ମାଣିତ୍ରୀର ପାଇକମାନେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ଏବଂ କାଞ୍ଚି ଅଭିଯାନରୁ କେତେକ ମୂର୍ତ୍ତି ଏହି ପାଇକବାହିନୀ ଆଣିଥିଲେ । ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ଏବେବି ଏଠାରେ ଉପାସିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଏହି ପାଇକବାହିନୀର ମୁଖ୍ୟ ଥିଲେ ଦଳବେହେରା । ବର୍ତ୍ତମାନ

ଦଳବେହେରା ଶ୍ରୀ ଭରତ ଚନ୍ଦ୍ର ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ଗୃହରେ ପାରମ୍ପରିକ ଖଣ୍ଡା ରହିଅଛି । ଏହି ଖଣ୍ଡା ବର୍ଷକୁ ଥରେ ମହାସପ୍ତମୀ ବେଳେ ତିନି ଦିନ ପାଇଁ ଗଡ଼ଚଣ୍ଡୀଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଏ । ଏହି ଗଡ଼ର ଆରାଧ୍ୟ ଗଡ଼ଚଣ୍ଡୀ ମାଣତ୍ରୀଠାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂଜା ପାଉଥିବା ବେଳେ ଅନତି ଦୂରରେ ଏକ ମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଜାନି ଶବରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି ରାମଚଣ୍ଡୀ । ଶବର ଓ ବନବାସୀମାନଙ୍କୁ ସଂଘବନ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଗଜପତି ଏହି ପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳନ କରିଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଯଦିଓ କାଳ ପ୍ରବାହରେ ଜାନି ଶବରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂଜିତ ଦେବୀ 'ରାମଚଣ୍ଡୀ' ନାମରେ ବିଦିତ ହୋଇଛନ୍ତି, ତଥାପି ଗଡ଼ ସହିତ ଥିବା ପ୍ରାଚୀନ ଉପାସନା ପରମ୍ପରା ଏବେ ଅବ୍ୟାହତ ଅଛି । କାରଣ ଦଳବେହେରାଙ୍କ ଘରୁ ତିନି ଦିନ ପାଇଁ ଖଣ୍ଡା ଯାଇ ପୂଜାରେ ବସୁଛି ଏବଂ ଦଶହରା ଦିନ ପୁନଃ ଘରକୁ ଫେରିଆସି ଖଣ୍ଡା ଘରେ ରହୁଅଛି । ଖଣ୍ଡାଘରଟି ଭଗ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏବେ ଏକ ନୂତନ ଖଣ୍ଡା ଘର ନିର୍ମାଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଦଳବେହେରାଙ୍କ ଘରକୁ ଲାଗି ରହିଛି କୋଠ କରଣଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଘର । ଏହିଠାରେ ଗଜପତି ସପରିବାରରେ ରହୁଥିଲେ । ଗଜପତିଙ୍କ ରହଣିସ୍ଥଳ 'ଖୁଆଡ଼' ଭଙ୍ଗରେ ରହିଛି । ଚାରିପଟରେ ଦଳବେହେରା, ଝପଡ଼ସିଂହ, ଛୁଆଳସିଂହ, ପଣ୍ଡିମ କବାଟ, ଦକ୍ଷିଣ କବାଟ, ଯୁଝାରସିଂହମାନଙ୍କ ଖୁଆଡ଼ ସଦୃଶ ଘର ରହିଛି । ଗଜପତିଙ୍କ ରହଣିସ୍ଥଳର ପଣ୍ଡିମ ଦିଗକୁ ପୂର୍ବକୁ ମୁଖ କରି ରହିଛି ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦ ଜୀଉ ମନ୍ଦିର । ଏଠାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଓ ରାଧାଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ରହିଛନ୍ତି ପତିତପାବନ । ଏହି ମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାଣ ଶୈଳୀ ଓ ମୁଖ୍ୟ କବାଟ ବନ୍ଧର କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଏହା ଗଜପତିଙ୍କ ରହଣି ସମୟ ଅର୍ଥାତ୍ ଚାରିଶହ ବର୍ଷ ତଳେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଇପାରେ । ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦ ଜୀଉ ମନ୍ଦିର ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଦଳବେହେରାଙ୍କ ମାର୍ପତ୍ରେ ରହିଅଛି ।

ଇତିହାସ ବିଭାଗ

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ, କାଜପଦର, ଖୋର୍ଦ୍ଧା